

Rekodifikácia súkromného práva a jej vplyv na obsahovú náplň výučby obchodného práva a jej začlenenie v študijných programoch

Ján Husár*

Fenomén rekodifikácia súkromného práva v krajinách strednej a východnej Európy sa stal aktuálnym krátko po spoločensko-politických zmenách v týchto krajinách koncom 20. storočia. Počas uplynulých viac ako 20 rokov sa v niektorých krajinách, vrátane Českej republiky, podarilo pôvodný zámer rekodifikácie súkromného práva zaviesť prijatím občianskeho zákonníka a zákona o obchodných korporáciách. Tým došlo k zrušeniu osobitnej úpravy obchodných záväzkových vzťahov v obchodnom zákonníku a k jej zahrnutiu do občianskeho zákonníka a tým k vytvoreniu jednotnej úpravy záväzkových vzťahov obsahujúcej špecifika obchodných vzťahov i ochrany spotrebiteľa. V Slovenskej republike na základe ostatného schváleného legislatívneho zámeru z roku 2008 je sledovaná obdobná koncepcia, ktorá však, najmä vzhľadom na malý rozsah prác v ostatných približne dvoch rokoch, je zatiaľ len v ranom štádiu rozpracovania. Je spracovaná prvá verzia paragrafového znenia občianskeho zákonníka, ktorá však ešte nebola predložená na odbornú diskusiu. Čo sa týka právnej úpravy obchodných korporácií, prípadne ďalších inštitútov zo súčasnej úpravy obsiahnutej v obchodnom zákonníku (problematika registrácie podnikateľských subjektov, vedenia účtovníctva, ochrany proti nekalej súťaži a pod.), s touto sa doposiaľ ani nezačalo a nebola ani relevantným spôsobom ustanovená komisia a ani žiadna osoba nebola poverená spracovaním tejto právnej úpravy. Z uvedeného teda možno vyvodiť, že môžeme pozorne sledovať, ako si v Českej republike, a pochopiteľne aj v ďalších krajinách, v ktorých rekodifikácia súkromného práva je ďalej než na Slovensku, poradia s „uvádzaním“ týchto zákonov do praxe (realizačnej aj aplikačnej praxe) i do pedagogického procesu a na strane druhej, sami nie sme schopní ponúknuť relevantné odporúčania vychádzajúce z našej právnej úpravy, z našich skúseností či z našej právno-aplikačnej a realizačnej praxe.

* Doc. JUDr. Ján Husár, CSc., Právnická fakulta Univerzity P. J. Šafárika, Košice, Slovenská republika.

Vplyv rekodifikácie súkromného práva na doktrínu obchodného práva

Rekodifikovaním súkromného práva v Českej republike došlo k opusteniu dualistickej koncepcie súkromného práva, ktorá bola založená na osobitnej obchodnoprávnej úprave obsiahnutej v obchodnom zákonníku ako kódexe obchodného práva a všeobecnej úprave súkromného práva obsiahnutej v občianskom zákonníku, ako kódexe všeobecného súkromného práva. Na tomto dualistickom modeli bola postavená aj doktrína československého obchodného práva, sformulovaná v období existencie 1. československej republiky, ktorej predstaviteľmi boli Karel Hermann-Otavský, Arnošt Wenig, František Rouček, Karel Kizlink a ďalší. Začiatkom 90-tych rokov 20. storočia, kedy došlo k obnoveniu dualistickej koncepcie právnej úpravy prijatím obchodného zákonníka v roku 1991 a zásadnou novelizáciou občianskeho zákonníka prijatou v rovnakom čase. Následne došlo aj k obnoveniu doktríny obchodného práva založenej na rovnakých základoch, ktorú na Slovensku rozpracovali Pavol Kubíček, Mojmir Mamojka, Oľga Ovečková, Mária Patakiová, Jozef Suchoža a ďalší. Z hľadiska predmetu a systému obchodného práva sú v novodobých českých a slovenských doktrínach obchodného práva uvádzané ako jeho súčasťou právo obchodných spoločností, záväzková časť obchodného práva a diferencovane napr. súťažné právo, právo cenných papierov a burzové právo, rozhodcovské konanie¹. Obdobne tiež Oľga Ovečková a Lucia Žitňanská zahŕňajú do predmetu obchodného práva postavenie podnikateľov, obchodné záväzkové vzťahy (obchody), súťažné právo, cenné papiere a obchodovanie s nimi a niektoré iné vzťahy súvisiace s podnikaním². Podľa Jozefa Suchožu do záujmovej sféry obchodného práva možno zaradiť tieto okruhy spoločenských vzťahov: postavenie podnikateľov a základné atribúty podnikateľa a podnikania (podnikateľskej činnosti), obchodné spoločnosti, jednotlivé formy, ich vznik, zmena, zrušenie a zánik (právo obchodných spoločností), družstvá (družstevné právo), obchodné záväzkové vzťahy, ich

¹ KUBÍČEK, Pavol in: KUBÍČEK, P., MAMOJKA, M., PATAKIOVÁ, M.: Obchodné právo, Vydavateľské oddelenie PRAF UK Bratislava, 2007, s. 16.

² ŽITŇANSKÁ, L., OVEČKOVÁ, O. a kol.: Základy obchodného práva, Iura edition Bratislava, 2009, s. 20.

zabezpečenie, vznik, zmeny a zánik, sankcie (záväzkové právo), druhy obchodných zmlúv (zmluvné právo), záväzkové vzťahy v medzinárodnom obchode (právo medzinárodného obchodu), hospodárska súťaž (súťažné právo), právo cenných papierov, burzy (burzové právo), obchodný register (registrované právo)³.

Rekodifikácia súkromného práva nastolila otázku, či prijatím nového občianskeho zákonníka sa mení, či by sa mala zmeniť aj doktrína obchodného práva. V teórii práva je rozšírené členenie práva na súkromné právo a verejné právo a v rámci toho na právne odvetvia, pričom ponímanie právneho odvetvia sa odvíja nie od normatívneho základu, ale od existencie či neexistencie osobitného predmetu právnej úpravy, osobitnej metódy právnej úpravy, či od osobitného postavenia subjektov práva. Oľga Ovečková však jednoznačne uvádza, že „formálny znak, akým je kodifikácia, na existenciu obchodného práva, ako samostatného odvetvia obchodného práva, však nemá žiadny vplyv“⁴. Doktrínu obchodného práva v podmienkach jednotnej úpravy súkromného práva možno zobrazit' na príklade Talianska a Poľska. V Taliansku bol obchodný zákonník zrušený v r. 1942 a odvtedy sú upravené záväzkové vzťahy v občianskom zákonníku. V Poľsku bola záväzková časť obchodného zákonníka zrušená v roku 1965, kedy nadobudol účinnosť občiansky zákonník (kodeks cywilny), a odvtedy sú záväzkové vzťahy upravené jednotne v občianskom zákonníku. Kazimierz Kruczalak, popredný poľský komercialista, vymedzuje obchodné právo ako „súbor noriem patriacich svojou povahou predovšetkým do oblasti občianskeho práva (súkromného), ktoré regulujú organizáciu (systém) podnikateľov alebo obchodné vzťahy vznikajúce medzi nimi a inými osobami podieľajúcimi sa na hospodárskom obrate, a to tak vnútroštátnom ako aj medzinárodnom (v zahraničnom obchode)“⁵. Andrzej Kidyba poukazuje ako na typické odlišnosti obchodných vzťahov skutočnosť, že sa v nich uplatňuje ekonomická sloboda, vyžaduje sa zvýšená bezpečnosť obchodovania, rýchlosť (tempo) obchodu, marketing, tieto vzťahy obsahujú zvýšené požiadavky na financovanie (úver) a spôsob účtovania, vyznačujú sa trvanlivosťou vzťahov, ich stereotypom a zvýšenými nárokmi na profesionalitu⁶.

Doktrína obchodného práva tak v Taliansku ako aj v Poľsku zahŕňa do predmetu obchodného práva aj záväzkové vzťahy (obchody), vychádzajúc z predstavy, že obchodníci, aby naplnili zmysel svojej existencie, mu-

sia obchodovať. Bez obchodovania, bez obchodných vzťahov nemožno dosiahnuť zisk.

Aldo Fiale v učebnici *Diritto commerciale* zahŕňa do predmetu obchodného práva aj také oblasti ako je konkurencia a spolupráca medzi podnikateľmi (II. časť), obchodné spoločnosti (III. časť), ale aj pomerne rozsiahlu časť o hlavných obchodných zmluvách – kúpna zmluva, bartrový obchod, správa majetku, franchising, zmluva o inžinierskej činnosti, zmluva o preprave, zmluva o úschove, zmluva o ubytovaní, mandátna zmluva, komisionárska zmluva, zasielateľská zmluva, zmluva o obchodnom zastúpení, zmluva o sprostredkovaní, zmluva o hypotéke, zmluva o pôžičke, leasing, faktoring, kontokorent, bankové zmluvy, poisťné zmluvy. V piatej časti je zaradený výklad cenných papierov, v šiestej časti kolektívne investovanie a v siedmej časti konkurzné konanie⁷.

V Poľsku už spomínaný Andrzej Kidyba traktuje v učebnici *Prawo handlowe* (obchodné právo) všeobecné otázky obchodného práva, postavenie podnikateľov a iných subjektov hospodárskej činnosti. Rozsiahly priestor je venovaný aj problematike obchodných zmlúv, ktorej výklad však vychádza z občianskeho zákonníka. Podrobnejšie sú vysvetľované typické obchodné zmluvy – predaj na splátky, zmluva o spotrebiteľskom predaji, stavebné zmluvy vrátane napr. zmluvy o geologických prácach, zmluvy o projektových prácach, zmluvy o stavebných prácach a pod., leasingová zmluva, zmluva o obchodnom zastúpení, komisionárska zmluva, prepravná zmluva, zasielateľská zmluva, poisťná zmluva, zmluva o skladovaní, zmluva o franchisingu, zmluva o faktoringu a zmluva o forfaitingu⁸.

Kazimierz Kruczalak vo svojej koncepcii obchodného práva ponecháva výkladu záväzkových vzťahov v obchodovaní len malý priestor, v rámci ktorého vysvetľuje charakteristiku zmluvných vzťahov v obchodovaní a rozoberá vybrané otázky pomenovaných a nepomenovaných zmlúv v obchodovaní, a to leasingovej zmluvy, franchisingovej zmluvy, faktoringovej zmluvy a príkladmo uvádza aj ďalšie zmluvy ako je sponzoring, distribučné zmluvy, forfaiting a pod.⁹

Zaradenie výučby obchodného práva

Výučba obchodného práva, ako jednej z ťažiskových disciplín právnického štúdia, by mala podľa môjho názoru, zostať zachovaná, a to tak z hľadiska rozsahu, ako aj z hľadiska obsahu. Z hľadiska rozsahu by mal byť zachovaný časový priestor, ktorý je tejto disciplíne venovaný a z hľadiska obsahu by mali byť pred-

³ SUCHOŽA, J., HUSÁR, J. a kol.: *Obchodné právo*, Iura edition Bratislava, 2010, s. 56

⁴ ŽITŇANSKÁ, L., OVEČKOVÁ, O. a kol.: *Základy obchodného práva*, Iura edition Bratislava, 2009, s. 19.

⁵ KRUCZALAK, K.: *Prawo handlowe, zarys wykladu*, Wydawnictwa Prawnicze PWN, Warszawa 1998, s. 21.

⁶ KIDYBA, A.: *Prawo handlowe*, 10. wydanie, C. H. Beck, Warszawa, 2009, s. 3.

⁷ FIALE, A.: *Diritto commerciale*, XIV. edizione, Edizioni Giuridiche Simone, 2002.

⁸ Pozri pozn. 6.

⁹ Pozri pozn. 5.

metom výučby tejto disciplíny inštitúty, ktoré sú doktrínálne ponímané ako obchodnoprávne inštitúty.

Vo výučbe obchodného práva by mal byť zvýraznený ekonomický dôvod – *causa* – toho ktorého inštitútu, pretože práve ekonomické dôvody sú rozhodujúce pri prijímaní podnikateľských rozhodnutí, či pri uskutočňovaní obchodov. Tento ekonomický dôvod nie je v právnej úprave výslovne vyjadrený. Študent práva by teda mal poznať, aké ekonomické dôsledky, dopady má prijatie určitého rozhodnutia, uskutočnenie nejakého úkonu, či naopak, jeho neuskutočnenie a pod. Vtedy skôr pochopí zmysel či opodstatnenosť toho ktorého inštitútu. Vykladať obchodné právo len na základe výkladu súkromnoprávných inštitútov, bez poznania ekonomických súvislostí, nie je optimálne.

Činnosť obchodníkov je však popri aktivitách iných obchodníkov, zákazníkov, spotrebiteľov ovplyvňovaná aj makroekonomickými podmienkami, a preto je namieste previazať výučbu obchodného práva, ako prevažne súkromnoprávnej disciplíny s výkladom verejnoprávných inštitútov, ktorými štát stimuluje pozitívne či negatívne podnikateľov či konkrétne podnikateľské aktivity.

Unifikácia úpravy záväzkových vzťahov v občianskom zákonníku vyvoláva otázku, nakoľko je do budúcnosti udržateľný koncept disciplíny a vedy obchodného práva fixovaný na model 30-tých rokov minulého storočia¹⁰. Karel Eliáš k tomu uvádza, že podľa jeho názoru, ak má byť obchodné právo ako disciplína, vôbec zachované, zahŕňa v budúcnosti predovšetkým tri okruhy, a to právo korporáčne, insolvenčné a súťažné a že preto by malo byť zvažované, či má byť vyučované na jednej katedre, alebo či na výučbu týchto disciplín nevytvoriť osobitné katedry¹¹.

Výučba obchodného práva by mala byť zachovaná aj do budúcnosti, t. j. aj po rekodifikácii súkromného práva, a to z viacerých dôvodov.

V prvom rade doktrína, teória obchodného práva, obdobne ako je tomu v teórii iných právnych disciplín, sa neodvíja od toho, v ktorom normatívnom právnom akte sú tie ktoré inštitúty upravené, ale od toho, že obchodné právo zahŕňa inštitúty patriace k obchodu a že ide o činnosti obchodníkov a o uskutočňovanie obchodov. Výučba obchodného práva má u nás svoju tradíciu a predstava, že rekodifikácia súkromného práva má za následok zánik obchodného práva, ako tradičnej pedagogickej disciplíny, nie je priechodná. Rekodifikáciou súkromného práva predsa nedošlo k zániku osobitného sveta obchodníkov a obchodov, ktorý sa niekoľko storočí odlišuje od iných stavov a činností. Inak povedané, obchodné právo a obchodníci (podnikatelia) a ich ob-

chodné aktivity (obchody) existovali pred prvými kodifikáciami, po prvých kodifikáciách a budú nepochybne existovať aj po novodobých rekodifikáciách súkromného práva. Stav, že obchodné právo je trvalou súčasťou výučby na právnických fakultách sa zachováva aj v krajinách, v ktorých má tradíciu jednotná úprava súkromného práva, napr. v Taliansku či Poľsku.

Obsah výučby obchodného práva

Výučba obchodného práva by mala zahŕňať také tematické okruhy, ako je korporáčne právo, konkurzné právo a súťažné právo. Súčasťou výučby by však mali byť aj také tematické okruhy, ako je obchodovanie na vybraných obchodných miestach, akými sú napr. burzy cenných papierov či komoditné burzy, organizovanie trhu s určitými produktmi, verejnoprávna regulácia obchodovania, obchodovanie s vybranými komoditami a pod.

Výučba obchodného práva by mala zahŕňať aj problematiku obchodných záväzkových vzťahov, obchodov, pretože práve cez obchody podnikatelia naplňujú svoje podnikateľské zámery. Výučba obchodného záväzkového práva, v rámci obchodného práva by sa mala v dôsledku univerzálnej úpravy záväzkových vzťahov v občianskom zákonníku zredukovať, ale nie vylúčiť. V obchodnom práve by mali byť traktované jednak osobitné spôsoby uzavierania zmlúv využívané podnikateľmi, napr. v prípadoch ich stabilnej a dlhšiu dobu fungujúcej spolupráce, či z hľadiska osobitných postupov uzavierania týchto zmlúv. V zmluvných vzťahoch je doposiaľ mimo pedagogického záberu problematika uzavierania zmlúv na základe verejného obstarávania, resp. problematika zmluvných vzťahov pri poskytovaní štátnej pomoci, dotácii či subvencii. Aj traktovanie zodpovednosti v obchodných vzťahoch v rámci obchodného práva má svoje opodstatnenie vzhľadom na prísnejšiu zodpovednosť v týchto vzťahoch, vzhľadom na viaceré ochranné faktory, ktorými by sa mala zvýšiť istota klientov – zákazníkov, podnikateľov, v prípade, ak podnikatelia nebudú schopní plniť svoje záväzky. Rozloženie výučby záväzkového, osobitne zmluvného práva by však malo byť koordinované s výučbou v rámci občianskeho práva. V záujmovej sfére výučby obchodného práva by mali zostať aj v kódexoch neupravené, alebo len čiastočne upravené najmä rozvíjajúce sa formy obchodovania, akými sú lízing, faktoring, forfajting, franchising, sponzoring či distribučné zmluvy.

Vychádzajúc z predstavy o tom, že obchod nepozná hraníc a že obchodníci sú ochotní v záujme dosiahnutia predpokladaných efektov prekonať všetky prekážky obchodovania vyplývajúce z aj odlišnej právnej úpravy, by mala byť súčasťou obchodného práva aj výučba práva medzinárodného obchodu. V podmienkach Právnickej fakulty UPJŠ uplatňujeme tento prístup už viac

¹⁰ ELIÁŠ, K., Význam zásad nového občianskeho zákonníku pro obchodněprávní témata, referát prednesený na stretnutí českých a slovenských katedier obchodného práva v Slavkove u Brna v dňoch 20. a 21. júna 2012, s. 9.

¹¹ Tamtiež, s. 9.

ako 15 rokov, takže to možno označiť už ako štandardnú súčasť výučby obchodného práva.

Konkrétny obsah výučby obchodného práva však nie je daný len doktrínou obchodného práva, ale je for-

movaný snahou o vytvorenie príťažlivých, vzájomne skĺbených, cielených študijných programov, zbavených duplicít a zbytočných balastov, ale tiež personálnym zložením jednotlivých fakúlt.